

Manlig, bildad och med ett klart intellekt. Sigfrid Sivertz och det tidiga 1900-talets litterära institution

Av Peter Forsgren

De senaste decenniernas feministiskt inriktade litteraturvetenskapliga forskning har gång på gång uppmärksammat vilka sorterings- och marginaliseringsmekanismer som mobiliserats då det gäller kvinnliga författare.¹ Den kvinnliga avdelningen av tidigt dömda och glömda författare har också visat sig vara stor. Den manliga avdelningen av en gång berömda men numera mer eller mindre glömda författare är visserligen mindre men finns likafullt. Att undersöka ett sådant författarskap, som en gång ansetts som 'stort' och normbildande, kan belysa vilka ideal som då skapade dess centrala position och samtidigt besvara frågan varför det förlorat sin tidigare givna plats i kanon.

Sigfrid Sivertz (1882-1970) var under främst 1910- och 20-talen ansedd som sin generations främste författare, som en av den samtida svenska litteraturens främste författare överhuvud taget. Det var en position han erhöll genom verk som *Mälarpirater* (1911), *Selambs* (1920) och *Jonas och draken* (1928). Som den förste bland de så kallade totalisterna, den författargrupp han vanligen räknas till, blev han invald i Svenska Akademien 1932, vilket kan betecknas som själva höjdpunkten i kanoniseringen av författarskapet. Då Algot Werin i *Ord och Bild* samma år skrev sin recensionskrönika över årets svenska romaner och noveller, och tog upp nya verk av bland andra Hjalmar Bergman, Gustaf Hellström, Sigfrid Sivertz och Elin Wägner, skrev han följande om vad totalisternas prosa betytt för den svenska litteraturens utveckling: "Det är [...] de som under de sistlidna tjugofem åren gjort den svenska romanen till vad den är: en mångsidig människo- och kulturskildring, och skapat en konstnärlig standard inom genren som den Strindberg-Heidenstamska genitiden ännu saknade."²

Vad var det då som en gång gjorde att Sigfrid Sivertz författarskap uppfattades som så centralt och angeläget? Vilka var de normer och ideal som låg till grund för den höga värderingen av det? Jag skall i denna artikel söka ge svar på dessa frågor genom att analysera mottagandet av författarens romaner under 1910- och 20-talen.³ De romaner som kommer att uppmärksammas är, förutom de ovan nämnda, *En flanör* (1914), *Eldens återsken* (1916), *Hem från Babylon* (1923) och *Det stora varuhuset* (1926). Analysen styrs av två hypoteser: för det första att den romannorm som präglar Sivertz-receptionen är en norm som har sina

1 Se exempelvis Gunilla Domelöf, *Mätt med främmande mått. Idéanalys av kvinnliga författares samtidsmottagande och romaner 1930-1935*, Hedemora 2001, Anna Williams, *Stjärnor utan stjärnbilder. Kvinnor och kanon i litteraturhistoriska översiktsverk under 1900-talet*, Stockholm 1997, Ebba Witt-Brattström, *Moa Martinson. Skrift och drift i trettioalet* /Diss. Stockholm/, Stockholm 1988.

2 Algot Werin, "Svenska romaner och noveller", *Ord och Bild* 1932, s. 225.

3 Materialet består av ett sjuttioal dagstidningsrecensioner med tonvikt på storstadspresen.

rötter i 1800-talets så kallade idealrealism, för det andra att olika föreställningar om manlighet och modernitet även de ligger bakom den höga värderingen av författarskapet under den aktuella perioden. Jag kommer att närma mig materialet genom att först göra några preciseringar om den samtida litterära institutionen. Därefter kommer jag att med stöd av några kritikforskare försöka ringa in den idealrealistiska norm som jag menar fortfarande var gällande under nittonhundratalets första årtionden.

De första decennierna av 1900-talet har beskrivits som den avgörande genombrottsperioden för en borgerlig offentlighet i Sverige, då olika tendenser som varit under utveckling alltsedan 1700-talet fullföljdes.⁴ Detta genombrott avspeglade sig i romangenrens utveckling liksom i bokmarknadens expansion och den kraftiga ökningen av svensk fiktionsprosa.⁵ En viktig del av denna borgerliga litterära offentlighet utgjordes av litteraturkritiken, som under perioden spelade en central roll. Det gällde i synnerhet under 1920-talet, ett decennium som beskrivits som litteraturkritikens guldålder. Under denna period spelade litteraturkritiken fortfarande en överordnad roll visavi litteraturen, och en litteraturkritiker kunde relativt oproblematiskt agera i rollen som estetisk och moralisk smakdomare.⁶ 1910-talets borgerliga realister blev också den första författargrupp som kunde dra nytta av den fullt utbyggda litteraturkritiken.⁷

En annan aspekt av genombrottet för en borgerlig litterär offentlighet är den framskjutna position litteraturhistorieämnet hade under de första decennierna av 1900-talet. Ämnet var vid denna tid något av en humanistisk modevetenskap och en rad litteraturhistoriker medverkade som forskare och lärare, som kritiker och antologitgivare, till att forma en nationell litterär kanon av såväl äldre som samtida verk.⁸ I gymnasiet blev litteraturstudiet under samma period centralt i modersmålsundervisningen och baserades på ett relativt homogent och icke ifrågasatt litterärt innehåll – det gällde såväl urvalet av författare och verk som värderingen av dem.⁹ I fråga om kanon och litterära värderingar fanns det också ett nära samband mellan universitetets och gymnasiets litteraturundervisning.¹⁰ På olika nivåer är litteraturhistorieämnet viktigt för formandet av en ny nationell identitet, en identitet som kan beskrivas som ett slags medelklassidentitet.¹¹ Den litterära offentlighet i vilken Sigfrid Siwertz framträder och efterhand erövrar en central position i framstår med andra ord som ett relativt homogent system.

4 Arne Melberg, "Ludvig Nordström och den borgerliga realismen", *Den litterära institutionen. Studier i den borgerliga litteraturens sociala historia*, red. A. Melberg, Stockholm 1975, s. 209.

5 Johan Svedjedal, "Den svenska bokmarknaden", *Den svenska litteraturen VII*, red. L. Lönnroth & H-E. Johannesson, Stockholm 1991, [ss. 11-37] s. 31 f.

6 Per Rydén, *Domedagar. Svensk litteraturkritik efter 1880*, Lund 1987, ss. 194, 228.

7 Per Rydén, "Den stora kritiken", *Den svenska litteraturen IV*, red. L. Lönnroth & S. Delblanc, Stockholm 1989, [ss. 26-27] s. 26.

8 Lars Lönnroth, "Från retorik till textanalys – om litteraturstudiet i Sverige", *Den svenska litteraturen VII*, red. L. Lönnroth & H-E. Johannesson, Stockholm 1991, [ss. 44-58] ss. 50-52.

9 Lars Brink, *Gymnasiets litterära kanon. Urval och värderingar i läromedel 1910-1945* (Diss. Uppsala), Uppsala 1992, s. 16.

10 Brink, s. 62.

11 Brink, s. 44.

Romanen och den idealrealistiska normen

Om 1910-talet framstår som det definitiva genombrottet för en borgerlig litterär offentlighet i Sverige är 1830-talet en tidigare viktig genombrottsfas.¹² En huvudfråga i 1830-talets debatt om romanen och realismen var hur man både kunde undvika en idealistisk översinnlighet och en alltför närsynt, verklighetskopierande (yt)realism.¹³ Lösningen blev ett slags sammansmältning av idealism och realism. Kurt Aspelin har kallat denna kompromiss för *poetisk realism* och betonat att dess ideal är en idealiserad realitet. Denna kompromissållning har en dubbel frontställning, dels mot fantasikonst utan verklighetsanknytning, dels mot den alltför detaljerade verklighetskopian, vare sig denna är trivialrealistisk eller hänsynslöst verklighetsavslöjande.¹⁴

I 1830-talets kritiska vokabulär förekommer ord som ”sanning”, ”natur”, ”verklighet”, då man positivt vill understryka en romans verklighetsanknytning – ordet realism förekommer däremot sällan. Positivt laddade är även ord som ”klarhet”, ”vardag”, ”objektiv”, liksom ord som uttrycker trivsel och välbefinnande (”frisk”, ”trevlig”, ”hjärtlig”). Till denna grupp hör även ord som markerar det specifika och konkreta (”pittoresk”, ”karakteristisk”, ”individuell”) och som står i motsatsställning till det abstrakta och generella. Viktigt är även kravet på lokalfärg eller på den historiska miljöskildringen. Den sceniska framställningen, uppmärksamheten på personernas utseende och klädsel kom snart att bli dominerande bland de krav som ställdes på romanen som verklighetsgestaltning.¹⁵

För 1830-talets poetiska realism gäller att den ”teoretiskt håller fast vid grundtankar i den romantiska idealestetiken, trots betydelsefulla modifikationer för att göra vardagsverkligheten rättvisa”.¹⁶ Under denna tid råder dock en stor diskrepans mellan den relativt avancerade estetiska debatten och den moderna utvecklingens relativt blygsamma omfattning i det dåtida svenska samhället.¹⁷ Häri ligger en väsentlig skillnad mellan 1830-talets och det tidiga 1900-talets litterära institution. 1830-talets utvecklande av en borgerlig offentlighet fullföljs inte under de följande decennierna. Den kompromiss mellan idealism och realism, som omväxlande kallats poetisk realism och idealrealism, fortsätter dock att vara en verksam doktrin inom litteraturkritiken. Såväl Christer Westling som Thomas Olsson har pekat på den idealistiska estetikens avgörande betydelse för den litterära normbildningen under lång tid efter det att själva de estetiska systemen förkastats. Såväl den romantiska konstfilosofin som den hegelska estetikerna är centrala för förståelsen av 1800-talets litteratur liksom för den moderna litteraturen i vidare mening.¹⁸

12 Kurt Aspelin, *Poesi och verklighet II. 1830-talets liberala litteraturkritik och den borgerliga realismens problem*, Stockholm 1977, s 57.

13 Kurt Aspelin, *Poesi och verklighet I. Några huvuddrag i 1830-talets svenska litteraturkritik*, /Diss. Göteborg/, Stockholm 1967, s. 16.

14 Aspelin (1967), s. 49.

15 Aspelin (1977), ss. 201, 231, 216.

16 Aspelin (1967), s. 32.

17 Aspelin (1977), s 227.

18 Christer Westling, *Idealismens estetik. Nordisk litteraturkritik vid 1800-talets mitt mot bakgrund av den tyska filosofin från Kant till Hegel* /Diss. Uppsala/, Stockholm 1985, Thomas Olsson, /rec. av Christer Westling, *Idealismens estetik*/, *Sammlaren* 1986, [ss. 87-92] s. 88.

Även organismtanken var i den senare 1800-talskritiken ”ett arv från romantiken, och föreställningarna hade vidareförts av den hegelska skolan. Litteraturkritikens tal om det organiska konstverket fanns hela tiden – om än oftast outtalat – med i diskussionerna om idéns realisering i form, den levande personteckningen eller handlingens utveckling.”¹⁹ Kravet på ”organiskhet” och ”harmoni” kunde vara rent estetiskt, alltifrån formell elegans till en innehållsmässig fullständighet i framställningen. Det kunde exempelvis röra sig om ett psykologiskt inträngande porträtt av ett enstaka livsöde eller om en bredare episk skildring.²⁰ Kravet på ”harmoni” kunde, som Thomas Olsson understrukt, också gälla författaren själv: ”Det är i konstnärens person och personlighet som motsatserna skall försonas, det blir konstnärens levnadslopp och biografi, snarare än hans livsverk, som intresserar kritikerna och som tolkas som ett harmoniskt mikrokosmos.”²¹

Både Westling och Olsson betonar alltså hur litteraturkritiken under andra hälften av 1800-talet fortfarande präglades av ideal och värderingar som har sina rötter i romantik och idealrealism. Lars Brink har i sin studie *Gymnasiets litterära kanon* visat att det urval och de värderingar som låg till grund för gymnasiet läromedel i litteraturhistoria under den första hälften av 1900-talet i mycket anknyter till 1800-talets idealrealistiska estetik. I de olika litteraturhistorier som undersökts är idealismen den klart favoriserade epoken och strömningen.

I en av de undersökta, och i gymnasiet en gång mest spridda, litteraturhistorierna blir varje författare på ett typiskt sätt grundligt värderad: en bra författare skall för att vara föredömlig också vara något av en idealmänniska. Idealförfattaren beskrivs och definieras genom motsatspar som sund - osund, frisk - sjuk, manlig - vek. En stor författare äger manlighet och styrka, samtidigt som han organiskt hör samman med sitt folk. Ordet manlighet är överhuvud taget positivt laddat, så även kvinnlighet – förutsatt att den kvinnliga författaren håller sig inom vardagsskildringens, den idylliska interiörens eller den personliga biktens områden. Kvinnor som skriver i ”högre”, mer ”manliga” genrer riskerar däremot att bli kritiserade för detta.²²

Kanoniseringen av Sigrid Siwertz

Kanoniseringen av Sigfrid Siwertz, som debuterade 1905 med diktsamlingen *Gatans drömmar*, tar sin utgångspunkt i författarens första roman *Mälarpirater*, som publicerades 1911. En dominerande uppfattning bland kritikerna är att den kombinerar pojkbokens äventyrshandling (såväl Huckleberry Finn som Tom Sawyer nämns) med bildningsromanens tematisering av manlig utveckling och mognad. På så sätt tänks den kunna fånga såväl den unge pojkens som den vuxne mannens intresse och citatet nedan exemplifierar de manliga kritikernas identifikatoriska läsning av texten:

---

19 Westling, s. 147.

20 Westling, s. 23 f.

21 Olsson, s. 91.

22 Brink, ss. 77, 82, 88 ff, 94, 99-111, 141 f, 278 ff.

Också den mognare ungdomen [...] har här att hämta något och får en smula att tänka på. 'Mälarpirater' är icke blott äfventyr och skämtan. I dess unge hjältes öden möter man en pust från det stora, vida lifvets egna vidder med deras farligheter och pröfvande ansvarsåd. Hvad den femtonårige våghalsen Georg upplefvat denna vackra, härdande sommar, det skall ännu en gång, och då i än mer betydelsefull form, möta honom, då han som vuxen man får styra sin skuta ut på den opröfvade tillvarons blåsiga och förrädiskt farliga djup. Där har han än en gång att taga rodret i egen hand, att stå på vakt mot vind och våg likaväl som mot de hemliga fienderna inom de egna skeppsborden, att beskydda de små och värnlösa, att lirka sig igenom krångliga passager och krångliga situationer med ett djärft beslut eller en förslagen fräckhet, att balansera magens och hederlighetens fordringar, sist, då det behöfs, att lära sig det svåraste: att bekänna sin egen orätt och med sammanbiten mun taga emot ett välförtjänt straff för en dumhet.²³

Även i Fredrik Bööks recension utvecklas skeppsmotivet och resan till en bild för ett slags ideal manlighet, här med explicita kopplingar till Erik Gustaf Geijers dikt "Vikingen".²⁴ Tydligare än andra kritiker kopplar Bööks samman manlighetstemat med svensk natur, kultur och historia, men också med det europeiska kulturarvet. Det senare sker genom att pojkmarns seglats på Mälaren jämförs med *Odysséen*: "Det är så svenskt alltsammans, och man måste högtidligt gratulera författaren till att ha lärt af Homeros utan att förlora sin själfständiga värdighet af stockholmsgrabb."

Den mognadsprocess till ett slags ideal manlighet som litteraturkritikerna tycker sig se gestaltad i *Mälarpirater* beskrivs med hjälp av ord som ansvar, kraft, balans och harmoni. Inte minst i bilden av den unge Georg som till slut själv tar befäl över båten och seglatsen ser man detta manlighetsideal konkretiserat. I Bööks recension blir skeppet-seglatsen också en bild för själva boken och dess berättelse, som karakteriseras med ord som "lek", "jämvikt", "humor", "poesi". Bööks skriver att i *Mälarpirater* har konsten "nått den punkt där den plånar ut sig själf som den Hegelska negationen, den syns inte längre, men är med som en osynlig kraft i hela processen".

Bildningsromanen med dess utvecklings- och mognadstematik utgör också tolkningsram för receptionen av *En flanör* (1914) och *Eldens återsken* (1916). Med stort gillande beskriver kritikerna hur huvudpersonen i den första romanen efterhand tar avstånd från flanörens individualism, esteticism och passivitet för att i stället bejaka ansvar och plikt. Åter är det Fredrik Bööks som tydligast kopplar samman denna nya plikt- och ansvarskänsla med fosterländskhet:

Den forne flanören tar ödmjukt och pliktmedvetet sin plats bland sitt fosterlands tjänare. Han har funnit en ny och djupare betydelse i ordet frihet. Det är icke individens oin-skränkta och ansvarlösa rörelsefrihet, det är inte lyckan att se och njuta. Det är först och

23 C.R. af Ugglas, *Upsala Nya Tidning (UNT)* 1911.11.07. Vera von Kraemer, den enda kvinnan bland kritikerna av *Mälarpirater*, distanserar sig från denna dominerande läsart, som hon kallar "pojkmarnas". Hon är dessutom den enda som anlägger ett klassperspektiv på boken genom att hävda att porträttet av Fabian, berättelsens 'buse', är präglad av "klasshat", *Social-Demokraten (SocD)* 1911.11.29.

24 Fredrik Bööks recension, som ursprungligen stod att läsa i *Svenska Dagbladet (SvD)* 1911.11.01, gavs samma år ut som särtryck av Bonniers förlag tillsammans med John Landquists recension under titeln *Två uttalanden om Sigfrid Sivertz' Mälarpirater*. Af docenten Fredrik Bööks och doktor John Landquist.

främst en inre frihet: aktivitet, spänstighet, handlingskraft. Och det är vidare – sällsamma och urgamla paradox, som några generationer ha vägrat tillägna sig – den frivilliga underkastelsen under tvånget.²⁵

Receptionen av *Eldens återsken*, en roman som tar upp det pågående världskriget och Sveriges roll i det, präglas i än högre grad av idéer om manlighet, ansvar, plikt och fosterländskhet.²⁶ Detta manlighetsideal går som en röd tråd genom Siwertz-receptionen under 1910-talet. Ett annat viktigt inslag i denna är de ständigt återkommande betoningarna av författarens bildning och intelligens liksom av hans behärskning av den konstnärliga formen. Då romanernas estetiska kvaliteter lyfts fram är det framför allt människo- och miljöskildringen som betonas: ”åskådlig”, ”karakteristisk”, ”levande”, ”typisk” är ord som ständigt återkommer. Även Siwertz’ förmåga att skildra sin samtid lyfts gång på gång fram.

En dominerande åsikt om *Selams* (1920) är att detta var författarens främsta roman hittills. I den fortsatta receptionen kommer man ofta att referera till den som ”mästerverket” bland författarens romaner. En rad kritiker placerar den i nivå med det bästa i europeisk romantradition (Balzac, Zola, Thomas Mann är namn som nämns) och betonar samtidigt hur unikt detta förhållande är för en svensk roman. ”Det finns i detta nu ingen utländsk prosaberättare, som denne svenske diktare icke skulle kunna uthärda en jämförelse med, en jämförelse som ingalunda behövde utfalla till hans nackdel”, skrev en kritiker.²⁷

Den höga värderingen av romanen bland de flesta kritiker grundar sig framför allt på den psykologiska skildringen liksom på författarens förmåga att behärska själva romangenrens tekniker och traditioner. Receptionen av de tre tjugotalsromanerna *Hem från Babylon*, *Det stora varuhuset* (1926) och *Jonas och draken* (1928) befäster Sigfrid Siwertz’ position i den litterära offentligheten som en av samtidens ledande författare, även om en och annan kritiker anser att de två första romanerna har brister vad gäller representativitet och trovärdighet.

Enigheten bland kritikerna är desto större då det gäller *Jonas och draken* och denna romans kvaliteter: ånyo ser man en bildningsroman som därtill uppfattas som en betydande samtidsskildring. Här står åter ett enskilt människoöde i centrum om vilket en av kritikerna yttrar sig på följande sätt:

Huvudpersonens levnadslopp tecknar sig som en skönt välvd kurva, stigande som regnbågen ur abstraktionens gråa töcken och sänkande sig åter i samma ödsliga gråhet. Men där den rundar sig i sin högsta bana, lyser den av alla livets och handlingens färger, och där galopperar Jonas fram på drakens rygg, med idéernas svärd stolt blänkande i sin hand.²⁸

Siwertz’ kvaliteter som samtidsskildrare är något som betonas i receptionen av samtliga tjugotalsromaner. I sin recension av *Hem från Babylon* definierar Henning Söderhjelm vad som utmärker en lyckad samtidsskildring: för det första att individ och omgivning samspelar på ett sådant sätt att de ömsesidigt belyser och förklarar varandra, för det andra att den episka distansen till stoffet upprätthålls. Denna förmåga utmärker enligt denne kritiker Siwertz

25 *SvD* 1914.11.23.

26 Se exempelvis Olof Rabenius’ recension, *Stockholms Dagblad (StD)* 1917.01.11.

27 Kjell Strömberg, *Stockholms-Tidningen (ST)* 1920.11.20.

28 Ivan Pauli, *SocD* 1928.12.04.

och ställer honom i en särställning bland samtida svenska romanförfattare, särskilt som han också i denna roman skildrar en europeisk verklighet som de flesta andra svenska författare undviker:

Det är med detta lugn och med denna jämvikt i sinnet även Sigfrid Sivertz gått att skapa sin nya, stora roman. Men det är icke, som de flesta av hans kolleger, hemlandets lummiga herrgårdar eller strävsamma bönder eller idylliska småstäder eller stålhårda finansmatadorer han haft för sina ögon. Han har sett ut över Europa och han har känt en egendomlig solidaritet med dess myllrande miljoner. Han har sett människor i dem, medbröder [---] Det är besynnerligt att han lyckats, men det har han otvivelaktigt gjort. Kanske till stor del därför att hans stil är så ärlig och så manlig.²⁹

En viktig poäng för Söderhjelm, liksom för andra kritiker, är att Sivertz lyckas skildra den moderna samtiden med traditionella berättarmedel:

Det är möjligt att konst och litteratur behöva förnyelse, nya medel, nya uttrycksformer, och att de gamla icke mera äro nog. Men Sigfrid Sivertz' berättarkonst, som icke försöker sig på några nyskapelser, som blott utgöres av en klok och överlägsen säkerhet, synes å andra sidan visa huru långt de traditionella medlen nå blott de handhavas med mästerskap. Hans överlägsna klarhet och lugn te sig åtminstone mycket mera värda än många famlande experiment och mycket oartikulerat skriande mot oändligheten.

Mest lovord som samtidsskildrare får författaren i samband med *Jonas och draken*. Carl Björkman, som kallar den ”en modern bildningsroman” och ”ett samtidsdokument, som saknar motstycke i nordisk litteratur”, trycker i sin recension bland annat på hur romanen sammansmälter svenskhet med allmängiltighet liksom tidsdokument med dikt.³⁰ Också för Kjell Strömberg är *Jonas och draken* betydande både som bildningsroman och som tidsskildring, ”ett dokument över en personlig och nationell kris i svensk samtidshistoria”, som sådan ”lika upplysande och tungt vägande som de stora bildningsromaner, varmed Maurice Barès på nittioalet, under en liknande kristid, gav det unga Frankrike en liknande fysionomi.”³¹ Han beskriver också hur Sivertz i denna roman förmått höja upp det individuella till ett allmängiltigt plan:

Sivertz' nya roman är den svenska romanen om världskriget och den föga ärofulla del, vårt land tog däri. Men den är mer än detta: den skildrar den stora kris, som den hårda och smärtsamma kontakten mellan det teoretiska och det praktiska livet, mellan tankens och handlingens liv, måste medföra hos alla tänkande och kännande människor med ruter i vid en given tidpunkt. Det finns två slag av romanförfattare: somliga förmå endast direkt återge, vad de själva upplevat mer eller mindre intensivt, andra förmå projicera egna erfarenheter på ett skeende av större och flera dimensioner. Sigfrid Sivertz tillhör den senare typen. Han är snarare konstruktör än improvisatör, men han konstruerar med levande material. Han diktar, men han hittar inte på.

Då Olle Holmberg beskriver författaren till *Jonas och draken* som en person som på en gång står mitt i sin samtid och betraktar den med distans, återkommer på nytt idéer om

29 Henning Söderhjelm, *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning (GHT)* 1923.12.05.

30 Carl Björkman, *Nya Dagligt Allehanda (NDA)* 1928.11.25.

31 Kjell Strömberg, *StD* 1928.11.15.

manlighet och bildning. Här utmynnar beskrivningarna av denna manliga intelligens och bildning i avgränsningar som aktualiserar frågor om såväl genus som klass och etnicitet:

Draken, aktualitetens, nuets, sensationens, jäktets och ögonblickets drake, har icke många trognare tjänare än Sigfrid Siwertz. Han har drakens stil, han har drakens frågeställningar, hans hjärta klappar i takt med dess barm av pulserande pistonger. Han har drakens fart och intelligens, och hans böckers upplagor och popularitet vittna om att han har drakens suggestionsförmåga. Han är en av drakens bästa tjänare också i den bemärkelsen att endast få som han förstå att visa att det moderna livet inte behöver vara dumt, flabbigt, knoddänt, och att det finns högre intressen i en storstad än damunderkläder, fotboll och revyslagdängor (tre i sig själv mycket aktningvärda ting, men icke lämpade till livsintressen). Han har standard, stil, bildning, tankar, utblick över världen. Hans Jonas är, för att använda bokens egna expressiva ord, icke född av en hysterisk kvinna som försett sig på en drucken neger som dansat på en varieté.³²

Receptionen av Sigfrid Siwertz' romaner under 1910- och 20-talen ger en mycket enhetlig bild av författarskapet och den höga värderingen av det sker utifrån ideal som är ett slags moderniserad idealrealism. Här ingår ideal som bland annat berör manlighet, bildning och svenskhet. Sigfrid Siwertz skulle kunna beskrivas som den manlige medelklassintellektuelle författare som den litterära institutionen under 1900-talets första decennier behövde som ett av sina flaggskepp. Ett tecken på detta är den i det närmaste totala enigheten bland kritikerna om författarskapets egenskaper och värde. I denna kör hörs få avvikande röster. Avslutningsvis skall en sådan kritiker tas upp, David Sprengel.

En avvikande kritikerröst

David Sprengels recension av *Selambs* avviker från det ovan beskrivna mönstret, särskilt då han tar tillfället i akt att kritiskt granska hela författarskapet och den kritikerkår som burit fram det. Sprengel tar nämligen sin utgångspunkt i det faktum att Siwertz är något av en kritikernas favoritförfattare och söker förklara varför:

Han har en viss fantasi, en viss intelligens, en viss medfödd smak, en viss förvärfvad kultur, ett visst intresse för allt, som är uppe i tiden, en viss skicklighet att skriva verseradt och att ordna ett material, en viss frivol leffullhet och ett visst etiskt allvar; han har ingenting för mycket och ingenting för litet för att stöta; han har förmåga att vara populär och ändå verka distingerad; han är ungefär, hvad recensenterna själfva skulle kunna bli, om de lagt sig efter att bli novellister; han är recensenternas exemplariske författare.³³

Även i ett annat avseende har denne författare enligt Sprengel varit en exemplarisk författare. Närd av Bonniers stipendiepengar liksom av generösa förlagsförskott har Siwertz kunnat inta positionen som den nya, svenska bourgeoisins idealtypiske författare: "hans generation är den första i Sverige som växt upp under protektion och i en på förhand gynnsamt intagen borgerlig miljö". Siwertz tillhör en författargeneration som från början haft goda möjligheter att existera som yrkesförfattare och har också enligt Sprengel väl förstått att för-

32 Olle Holmberg, *DN* 1928.10.29.

33 David Sprengel, *NDA* 1920.12.08.

valta sitt pund. Mot den annars dominerande bilden av Sigfrid Sivertz som en författare som förvaltar en såväl inhemsk som europeisk bildningstradition, framställer David Sprenzel honom i stället som en författare som smidigt förmått anpassa sig efter den litterära marknadens krav med dess växlande litterära strömningar:

Han har varit uteslutande stämningsimpressionist och absorberat Hjalmar Söderberg, så länge det var nog, han försökte sig på att bli viljedyrkare och uppta Bergson, så fort det blef kommandot, han har varit litet frisinnad och litet konservativ, allt eftersom vindarna blåst, men alltid har det blifvit till riktigt välskrifvna och trefliga böcker, hvilka samtidigt tillgodosett artisterikrafven från debuten på detaljfinesser, spirituellt känslighet och intelligent skepsis och tillfredsställt bourgeoisins fordringar på en lättsmält, sympatisk och vänligt språksam lektyr. Och ändå skall ingen kunna säga, att Sivertz någonsin varit ”oäkta”, att han gått utanför sig själf i sin smidiga förmåga att på en gång anpassa sig efter mönster och lärare och efter läsare och publik.

Sprenzel anser att den marknadsanpassade Sivertz' bundenhet vid sin borgerliga publik är påtaglig även i *Selams*. Romanen är enligt honom alltför individualistisk och abstrakt som tidsskildring, och dess handling och karaktärer i för liten grad kopplade till de senaste decenniernas samhällsutveckling, bland annat därför att författaren i allt för hög grad själf är fången i det system han skildrar och söker kritisera.

Med receptionen av *Jonas och draken* kulminerade den kanoniseringsprocess som inleddes sjutton år tidigare med *Mälarpirater* och Sigfrid Sivertz position i den litterära institutionen bekräftades när han några år senare, 1932, som den första ur sin författargeneration invaldes i Svenska Akademien, där han var verksam fram till sin död 1970. Under dessa decennier utgav han ett stort antal prosaverk, främst romaner och noveller, men hans position i den litterära offentligheten förändrades och blev snabbt mindre central. Förmodligen berodde detta på att hans roll som borgerlig medelklassintellektuell liksom hans förankring i ett slags moderniserad idealrealism blev mindre gångbar under modernismens och arbetarlitteraturens framstötter under 1930- och 40-talen. Med dessa strömningar lanserades nya estetiska ideal och en annorlunda syn på såväl författarroll som manlighet liksom på bildning och tradition som gjorde hans mer traditionella romankonst mindre aktuell som instrument för en modern social och psykologisk skildring.